

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 5, Sayı:18, Mart 2019, s. 39-59

Doç. Dr. Hatice VATANSEVER BAYRAKTAR

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı
hatice.bayraktar@izu.edu.tr.

Necati KARAKÜLÇE

MEB İstanbul Bağcılar Kirazlı İlkokulu Müdür Yardımcısı, necocan.83@hotmail.com

İLKOKUL YÖNETİCİLERİNİN VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN DEMOKRATİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ¹

Özet

Bu çalışmanın amacı, ilkokul yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarını incelemektir. Çalışmada ilkokul yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin tutumlarını mevcut şekliyle belirlemek amaçlandığı için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan devlet okullarında ve özel okullarda görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri ve ilkokul yöneticileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise Bağcılar, Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde bulunan devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan 337 sınıf öğretmeni ve 107 ilkokul yöneticisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgiler Formu" ve "Demokratik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen veriler SPSS 23 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde *Anova testi*, *T testi*, *Mann-Whitney U* ve *Kruskal-Wallis H* testlerinden faydalanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının çok düşük olmasına da ortanın üstünde olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının yaşa, cinsiyete, medeni duruma, mesleki kıdeme, okuldaki çalışma süresine, eğitim düzeyine ve çalıştıkları okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği, ancak görev yapmakta oldukları ilçeye göre Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde çalışan sınıf öğretmenlerinin, Bağcılar'da çalışan sınıf öğretmenlerine gö-

¹ Bu çalışma İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Necati Karakülçe'nin Doç. Dr. Hatice Vatansever Bayraktar'ın danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

re demokratik tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarının olumlu ve orta seviyenin biraz üstünde olduğu görülmüştür. İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarının cinsiyete, yaşa, medeni duruma, mesleki kıdeme, görev yaptığı okuldaki çalışma yılı, eğitim düzeyine, görev yaptıkları okul türüne ve görev yaptıkları ilçeye göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik tutum, ilkokul yöneticisi, sınıf öğretmeni

EXAMINING OF DEMOCRATIC ATTITUDES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS' AND PRINCIPALS'

Abstract

The aim of this study is to examine the attitudes of primary school teachers regarding their democratic attitudes. The universe of the study is constituted by primary school teachers who work in public schools and private schools that in Bağcılar, Bahçelievler and Bakırköy districts of Istanbul in 2017-2018 school year. The sample of this study consist of 337 primary school teachers who work in public school and private school which are in Bağcılar and Bahçelievler district of Istanbul in 2017-2018 education year. In this study the screening model was used. In this study "Democratic attitude scale" was used to obtain the data. Data from this scale was uploaded to SPSS programme and the averages of the results were calculated. T-test, Anova test, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis H tests were used in the calculations. According to the results obtained from the survey, it was found that the attitudes of the primary school teachers about the democratic attitudes were positive. Attitudes of the primary school teachers about the democratic attitudes did not show any significant different according to the gender, age, marital status, duration of school, education level and the districts they worked in. According to the data obtained as a result of the research, the perception of primary school teachers about their democratic attitudes are not too low, on the middle. There isn't any significant difference of the primary school teachers about the democratic attitudes according to their ages, marriage, marital status, the occupational seniority, the duration of study in school and the level of education. There is a significant difference of attitudes of the primary school teachers about the democratic attitudes according to the district which they work. The primary school teachers who work in Bahçelievler ve Bakırköy are higher than primary school teachers who work in Bağcılar. The democratic attitudes of the primary school principals were found to be positive and slightly above the medium level. There isn't any significant difference of the primary school principals towards democratic attitudes according to their gender, age, marital status, professional seniority, year of work at his/her school, education level, type of school they served and district where they work.

Keywords: Democratic attitude, primary school principals, primary school teacher

GİRİŞ

Demokrasi, insanın yaradılışından bugüne kadar, her zaman var olmuş ve insan hayatında önemli bir yer tutmuştur. Çünkü demokrasi insanın sosyal ve hukuk çerçevesinde yaşayabilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. İnsana saygı ve değer verme, güçlü bir iletişim kurabilme ve karşıdakini sabırla dinleyebilme gibi davranışlar demokrasinin yapı taşlarıdır. Demokrasi kavramının hayatımızdaki yeri ailede başlar ve okulda eğitimle devam eder. Eğitimde demokrasiyi göz ardı edemeyiz. Eğitim ve demokrasi birbirinden ayrılmaz bir ikili ve birbirlerini tamamlayan iki unsur olmuşlardır (Yeşil, 2002: 14).

Okullarda öğrenciler ancak öğretmenler aracılığı ile demokratik tutumlara sahip olurlar. Çünkü öğretmenler öğrenciler için bir model ve örnek kişidir. Öğretmen okulda sadece ders veren kişi değil; toplumun değer yargılarını da aktaran ve öğrencilerin karakterlerini oluşturan birer modelidir. Öğretmen davranışlarının demokratik olması, öğrencilerde bu davranışın yerleşmesini kolaylaştıracaktır (Ünal ve Ada, 2003: 54).

Demokratik eğitimin ailede başlaması ve okulda devam etmesi ulaşılmak istenen hedeflerin başında gelir. Ancak okulda devam edebilmesi ve demokratik bir toplum yetişebilmesi için öncelikle öğretmenler öğrencilerine karşı demokratik tutum ve anlayış içinde olmaları, bu tutumları alışkanlık haline getirmeleri ve öğrencilerine model olmaları gerektiği söylenebilir.

Öğretmen eğitim sisteminin en önemli parçalarından biridir. Öğretmensiz bir eğitim sistemini düşünmek mümkün değildir. Demokratik öğretmen demokrasiye inanmalı ve farklılıkları önce kendisi fark etmelidir. Farklı düşünme, farklı görüş ve farklı davranışları zenginlik olarak görmeli ve bunları anlamalıdır. Kendi düşüncelerine veya eğitimde ilgisiz görüş ve önerileri irdelemeden geçmemeli sonuna kadar benimsemelidir. Bu değişik görüşleri eğitimde demokrasinin getirmiş olduğu bir zenginlik olarak görmelidir. Demokratik öğretmen, öğrencilerine birbirlerinden farklı olarak görmelerinde rol model olarak katkıda bulunan ve bu atmosferi öğrencilerine sevdiren kişidir. Karşı tarafı yargılamadan önce karşısına alıp konuşmayı, kendini karşısındakinin yerine koymayı ve birliktelikten rahatsızlık duymamayı öğretendir (Yapıcı, 2007: 2).

Demokratik düşünce, sadece demokratik düşünce yapısına sahip olan kişilerce karşı tarafa aktarılır. Bu demokratik düşünceye sahip olmayan bireylerin demokratik insan yetiştirmeleri söz konusu değildir. Aynı zamanda, bu anlayışa sahip kişilerin verdiği eğitimin de demokratik olması söylenemez (Doğan, 2013: 27).

Demokratik öğretmen için sosyal bir varlık olmak önceliklidir ve öğretmen buna destek olur. Öğrenciler arası ortak yapılan çalışmalara öncülük eder. Farklı çalışmaların ve ortaya konulacak olan ürünün zenginlik kazanacağını anlaşılmasında öğrencilerine rol model olur. Birlikte olmanın ve etkinlikte bulunmanın hazzını kazandırır. Bu da sosyal kutuplaşmayı engeller (Yapıcı, 2007: 2).

Demokratik bir eğitim düzeninde, demokratik bir öğretmen aşağıda belirtilen donanımlara sahip olması gerekmektedir;

• Meslek bilgisi ve genel kültür boyutlarında yeterli donanıma sahip olması gerekir. Bunun yanı sıra kişiliğiyle de demokratik tutum ve davranışları gösteriyor olması gerekmektedir.

• Alanına ilişkin temel bilgileri ve bu bilgileri işleme yollarını bilmesi, alanındaki bilgileri üst düzeye çıkarması, alanı ile ilgili müfredat programları hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Alanında yeterli olan öğretmenin özgüveni sınıfa yansıyacak ve demokratik olmayan tutum ve davranışlardan sakınacaktır.

• Mesleki kabiliyetle, öğrencilerin psikolojilerini bilmeleri, iletişim kurabilme yeteneği ve sınıf yönetimi alanında eğitim almış olması gerekmektedir (Erdem, 2006, Akt: Doğan, 2013: 55).

Eğitim sisteminde demokrasinin işlevselliğinin yerine gelebilmesi için öğretmen hukuk kuralları çerçevesinde davranır. Başta okul kurallarına, toplum kurallarına nezaket kurallarına önem verir ve hukukun üstünlüğünü öğrencilerine işler. Tüm bu kuralları da öğrencileriyle birlikte belirler ve herkese eşit olarak uygulanmasının teminatı olur (Yapıcı,2007: 2).

Eğitimde istenmeyen davranışları demokrasi çerçevesinde çözmek de yine öğretmenin öncelikli görevidir. Bu konuda öğrencileri ile çözüme birlikte gider.

Demokratik tutum; bireyin her türlü duruma, kişiye veya nesnelere karşı, demokratik düşünceler ışığında bazı davranış veya tutumlar göstermeye iten ve öğrenilmiş olan eğilimdir (Tekin ve Diğerleri, 2009: 205).

Demokratik toplumların en önemli ortak özelliği, bireylerin birbirlerinin farklı görüşlerine saygı duymaları ve birbirlerini kabullenmeleridir. Eğitimde de demokrasinin uygulanabilmesi için eğitim unsurlarının demokrasiyi benimsemesi ve yaşam biçimi haline getirmesi gerekir. Bu anlamda öğretmenin, yöneticinin, öğrencinin ve velinin tutumları, demokrasinin yaşatılabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Sivil toplum anlayışının ve siyasal kültürün demokratik olması, demokratik tutum ve değerlerin yayılması ile mümkün olacaktır (Türkbay, 2005: 58).

Demokratik tutum bireyin karşısındakinin düşüncelerini dinlemesi, desteklemesi, iletişime açık tutması ve çözümü ortak fikirlerle bulabilmesidir. Demokratik bir tutum içerisinde olmak, karşımızdakinin her türlü davranışlarını, düşüncelerini anlamak ve kabullenmek, aynı zamanda saygı ve güven içerisinde olmaktır. Demokratik tutum hoşgörüyü de içinde barındırır. Bu hoşgörünün temel öğeleri ise sevgi, saygı, güven, anlayış, kolaylaştırma, paylaşma, iş birliği, fonksiyonel hale getirme ve iletişim kurma şeklinde sıralanabilir (Büyükkaragöz, 1995: 2).

Demokratik tutum kişinin davranışlarında olsa da; fırsat eşitliği, özgürlük ve genel anlamda bir yaşam tarzı olarak benimsenmediği sürece, toplumun veya kişinin adalet duygularına zarar verebilir (Koç, 2008: 36).

Birey demokratik tutumlarını sonradan kazanır. Ailede başlayan ve öğrenme okullarda devam eder. Burada eğitim unsurlarının çocuklara sergiledikleri tutumlar, öğrencinin gelecek yaşamında çok önemli izler bırakır.

Gelişmiş ve çağdaş toplumların asıl hedefi her zaman toplumu mutlu etmek olmuştur. Bu mutluluğun yaşanabilmesi ve toplumda yerini alabilmesi için çok çeşitli tanımlar verdiğimiz eğitim devreye girmektedir. Ancak bu eğitim demokrasi ve demokrasinin gereklerini içinde yaşatan bir eğitim olduğu sürece amaca hizmet edecektir. Çünkü demokratik eğitim almış bir birey farkında olmadan çevresini mutlu edecek ve toplumun huzur düzeyini sağlayacak kuralları etrafına aktaracaktır. Başaran (1986: 112) demokratik eğitimi; "Eğer toplum olarak demokrasiyi gerçekten hayatımıza sokmak ve ileride giderek daha demokratik bir millet olmayı hedefliyorsak, öğrencilerimizi demokrat ortamlarda ve biraz daha demokratik eğitmeliyiz." şeklinde ifade etmiştir.

Hotaman'a (2010: 29) göre demokratik eğitim, demokrasinin kurallarının ve ilkelerinin, toplumun özgürlüklerinin ve haklarının eğitimde asıl hedeflere çevrilip, öğrenme yaşantıları ile toplumun genç kesimine kazandırıldığı eğitimidir. Bu eğitimin asıl amacı; bağımsız dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümlenici olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamalarını derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir (Karakütük, 2001: 19).

Vatansever Bayraktar ve Işık (2017) tarafından ele alınan "İlkokul Öğrencilerinin Demokratik Değerlere İlişkin Tutumlarının İncelenmesi" başlıklı çalışma, Tahiroğlu (2014) tarafından yazılan "Hoşgörülü ve Demokratik Bir Sınıf Toplumu Uygulaması" başlıklı makale, Özdayı (1998) tarafından ele alınan "Eğitim Yöneticilerinin Demokrasi ve Hoşgörü Tutumları İle Liderlik Özellikleri Arasındaki İlişki" adlı çalışma, Genç ve Kalafat (2007) tarafından ele alınan "Öğretmen Adaylarının Demokratik tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" gibi çalışmalar, demokratik tutum ile ilgili araştırmalara örnek gösterilebilir. Fakat sınıf öğretmenleri ve ilkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarının birlikte incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma bu açıdan alana katkı sağlayacak önemli bir çalışmadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, İstanbul ili Bağcılar, Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde görev yapan sınıf öğretmenleri ve ilkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarının incelenmesidir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ne düzeydedir?
2. Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleki kıdem, okulda çalıştığı süre, eğitim düzeyi, görev yaptığı okul çeşidi ve görev yaptıkları ilçelere göre farklılaşmakta mıdır?
3. İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumları ne düzeydedir?
4. İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumları yaş, cinsiyet, medeni durum, mesleki kıdem, okulda çalıştığı süre, eğitim düzeyi, görev yaptığı okul çeşidi ve görev yaptıkları ilçelere göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada ilkökul yöneticilerinin ve ilkökul sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarını mevcut şekliyle belirlemeyi amaçladığı için genel tarama modellerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, araştırmanın ele aldığı konunun mevcut olan durumunu araştırmak ve betimlemektir (Karasar, 2002: 78).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni; İstanbul'un Avrupa yakasında bulunan devlet okullarında ve Milli Eğitime bağlı özel okullarda, 2017-2018 eğitim öğretim döneminde görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri ve ilkökul yöneticilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini belirlemek için oranlı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Seçilen ilçelerin İstanbul'un özelliklerini taşıyabilecek nitelikte olmalarına, nüfus olarak yoğunluk taşıyan ilçeler olmalarına, sosyo-ekonomik açıdan farklı özelliklere sahip olmalarına, öğrenci-öğretmen-veli potansiyeli açısından farklılık göstermelerine dikkat edilmiştir. Nüfus olarak yoğun ilçeler tercih edilmiştir. Yine okulların buldukları ilçelerin, sosyo-kültürel düzey değişkenlerine bakılarak (üst-orta-alt) gruplandırılmıştır. Bu açıdan Bakırköy ilçesi üst sosyo kültürel düzey, Bahçelievler orta sosyo kültürel düzey ve Bağcılar alt sosyo kültürel düzey olarak seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemini ise evreni temsil edebileceği düşünülen Bağcılar, Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinden rastgele seçilen 11 devlet okulu ve 6 özel okulda görev yapan 107 yönetici ve 337 ilkökul öğretmenini oluşturmaktadır.

Çalışmaya destek veren ilkökul yöneticileri ve sınıf öğretmenlerinin demografik özelliklerine göre dağılışı şekli Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1 İlkokul Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları (N=444)

Değişken	Grup	Yönetici		S. Öğretmeni		Toplam	
		f	%	F	%	F	%
Cinsiyet	Kadın	36	33,6	231	68,5	267	60,1
	Erkek	71	66,4	106	31,5	177	39,9
Yaş	22-30 yaş	15	14,0	87	25,8	102	23,0
	31-40 yaş	61	57,0	173	51,3	234	52,7
	41-50 yaş	31	29,0	77	22,8	108	24,3
Medeni durum	Bekâr	23	21,5	101	30,0	124	27,9

	Evli	84	78,5	236	70,0	320	72,1
Mesleki kıdem	1-10 yıl	53	49,5	191	56,7	244	55,0
	11-15 yıl	36	33,6	83	24,6	119	26,8
	16-20 yıl	18	16,8	63	18,7	81	18,2
Okuldaki çalışma süresi	1-5 yıl	76	71,0	250	74,2	326	73,4
	6-10 yıl	19	17,8	57	16,9	76	17,1
	11 yıl ve üstü	12	11,2	30	8,9	42	9,5
Eğitim düzeyi	Lisans	90	84,1	331	98,2	421	94,8
	Yüksek Lisans	17	15,9	6	1,8	23	5,2
Okul türü	Devlet Okulu	80	74,8	281	83,4	361	81,3
	Özel Okul	27	25,2	56	16,6	83	18,7
Görev yapılan ilçe	Bağcılar	40	37,4	204	60,5	244	55,0
	Bahçelievler	18	16,8	89	26,4	107	24,1
	Bakırköy	49	45,8	44	13,1	93	20,9

Tablo 1'e göre katılımcıların % 24,1'i (107) bir ilkokulda yönetici (müdür veya müdür yardımcısı) ve % 75,9'u (337) sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Yöneticilerin %66,4'ü erkek, % 33,6'sı kadın; sınıf öğretmenlerinin % 31,5'i erkek, % 68,5'i kadındır. Hem yöneticilerde (% 57,0) hem de sınıf öğretmenlerinde (% 51,3) en büyük yaş grubunu 31-40 yaşında olanlar oluşturmaktadır. Yöneticilerin % 78,5'i evli, % 21,5' bekâr; sınıf öğretmenlerinin ise % 70,0'i evli, % 30'u bekadır. Hem yöneticilerde (% 49,5) hem de öğretmenlerde (% 56,7) en büyük meslek kıdem grubunu 1-10 yıldır mesleği yapanlar oluşturmaktadır. Katılımcıların şu anki okulda çalışma sürelerine bakıldığında, her iki grupta da en büyük grubu 1-5 yıldır çalışanlar oluşturmaktadır (sırasıyla % 71,0 ve % 74,2). Eğitim düzeylerine bakıldığında, yöneticilerin % 84,1'i lisans mezunuyken, öğretmenlerde bu oran % 98,2'dir. Yüksek lisans yapan yöneticilerin oranı % 15,9 iken bu oran öğretmenlerde % 1,8'de kalmıştır. Çalışmaya katılan yöneticilerin % 74,8'i, öğretmenlerin ise % 83,4'ü bir devlet okulunda çalışmaktadır. Son olarak, yöneticilerin büyük kısmı (% 45,8) ile Bakırköy İlçesinde çalışırken, sınıf öğretmenlerinin büyük kısmı (% 60,0) Bağcılar İlçesinde çalışmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada verilere ulaşmak için “Demokratik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçeklerle ilgili yapılan geçerlik analizleri ve ölçekler hakkında detaylı bilgilere aşağıda belirtilen başlıklarla ayrı olarak yer verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın amaç sorularına cevap aramak için örneklem grubuna giren ilkökul yöneticileri ve sınıf öğretmenleriyle ilgili bilgileri elde etmek için araştırmacının oluşturmuş olduğu “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu formda ilkökul yöneticilerine ve sınıf öğretmenlerine cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, okuldaki görev türleri, meslekteki kıdemleri, eğitim düzeyleri, görev yaptıkları okuldaki görev süreleri, görev yaptıkları okul türü ve görev yaptıkları ilçe sorulmuştur. Bu formda istenilen bilgilere ulaşmak için toplam 9 soru bulunmaktadır.

Demokratik Tutum Ölçeği

İlkokulu yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarını belirlemek amacı ile “Published Fort The Attitude Research Laboratory” tarafından geliştirilmiş “The Opinionnaire on Democracy” ölçme aracının, G ve H formlarından oluşturulmuş ve güvenilirlik, geçerlik analizi Gözütok’un (1995) çalışmalarıyla elde edilmiş olan “Demokratik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçüm aracında 18 olumsuz, 32 olumlu olmak üzere toplam 50 madde bulunmaktadır. Ölçekten 0-50 arası puan alınabilmektedir. Alınan puanın yüksek olması kişinin demokratik tutum düzeyinin yüksek olduğunu, düşük puan ise demokratik tutumların düşük seviyede olduğunu belirtmektedir. Ölçekte belirtilen cümlelere katılıyorum veya katılmıyorum şeklinde cevap verilmektedir. “Katılıyorum” cevabını verenlere 1, “Katılmıyorum” cevabını işaretleyenlere 0 verilmiştir. Ancak olumsuz maddelere bu rakamlar ters olarak hesaplanmıştır. Ölçek 100 öğretmen ve akademisyen grubuna bir aylık bir süre ile test-tekrar test yöntemiyle uygulanmıştır. Uygulama sonucunda güvenilirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur (Karahan vd. 2006; 127).

Tablo 2’de, demokratik tutum ölçeğinin, ilkökul yöneticileri ve sınıf öğretmenleri ile yapılan bu araştırma için güvenilirlik analizi sonucu yer almaktadır.

Tablo 2 Demokratik Tutum Ölçeğine İlişkin Güvenirlik Analizi

Boyut/Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha (α)
Demokratik Tutum Ölçeği	50	0,631

Ölçek için uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda iç tutarlılık katsayısı (Cronbach’s Alpha) $\alpha=0,631$ şeklinde hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin bu çalışma için de yeteri seviyede olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin iç tutarlılığını yani güvenilirlik analizini ölçmek için Alpha modeli kullanılmıştır. Alfa (α) katsayısına göre ölçeğin güvenilirlik sonucu aşağıdaki belirtilmiştir.

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ durumunda ölçek/boyut güvenilirliğe sahip değil,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ durumunda ölçeğin/boyutun sahip olduğu güvenilirlik düşük,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ durumunda ölçek/boyut oldukça güvenilir,

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ durumunda ölçek/boyut yüksek derece güvenilirliğe sahip (Kalaycı, 2006: s. 405).

Verilerin Toplanması

Bu ölçekler araştırmacı tarafından Bağcılar, Bahçelievler ve Bakırköy ilçelerinde önceden belirlenen 21 devlet okuluna (İlkokul) ve 11 özel okula (İlkokul) gerekli izin ve onay yazıları alınarak bizzat gidilmiş ve kurum müdürlüğü ile görüşüldükten sonra o kurumlarda görev yapan yönetici ve sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır.

Çalışmaya katılan gönüllü sınıf öğretmenlerine ve ilkokul yöneticilerine kişisel bilgi formlarında dikkat edilmesi gereken noktalar hatırlatılmış ve ölçeklerle ilgili bilgi verilerek gerekli açıklamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Gönüllü olarak araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ve ilkokul yöneticilerine bırakılan veri toplama araçları aynı gün araştırmacı tarafından bizzat toplanmıştır. Araştırmacılara toplam 498 anket dağıtılmış ancak 444 tanesi geri dönmüştür. 54 ölçek eksik veya hatalı doldurulduğu sebebi ile değerlendirmeye alınmamıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin analizine başlanmadan önce tüm veriler dikkatli bir şekilde kontrol edilmiş ve SPSS programına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin normallik dağılımını incelemek için Kolmogorov Simirnov testi yapılmıştır. Normal dağılım gösteren verilerden iki gözenekli değişkenlerde T testi, normal dağılım göstermeyenlerde Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Normal dağılım gösteren verilerden üç gözenekli değişkenlerde Anova testi, normal dağılım göstermeyenlerde Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır.

Verilerin analizi araştırmada uygulanan "Demokratik Tutum Ölçeği"nden elde edilen veriler, SPSS programına yüklenmiş ve analiz edilmiştir.

Örnekleme oluşturan sınıf öğretmenlerinin ve ilkokul yöneticilerinin demokratik özelliklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımı yapılmıştır. "Demokratik Tutum Ölçeği" için güvenilirlik analizlerine bakılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimi ve demokratik tutumlarına yönelik betimsel istatistik analizi yapılmış, standart sapmaları ve aritmetik ortalamaları hesaplanmıştır.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının cinsiyet değişkenine, medeni duruma ve görev yapılan okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmak için T-Testi kullanılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının yaşa, mesleki kıdeme, okullardaki çalıştıkları sürelerle ve görev yapılan ilçeye göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için ANOVA Testi kullanılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır.

İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarını incelemek için betimsel istatistik sonucuna bakılmıştır. Cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için T-Testi uygulanmıştır.

İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarının yaşa, mesleki kıdeme, okullardaki çalıştıkları sürelerle ve görev yapılan ilçeye göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için Kruskal-Wallis H Testi uygulanmıştır.

İlkokul yöneticilerinin demokratik tutumlarının medeni duruma, eğitim düzeyine ve görev yaptıkları okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutum Düzeyi

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları (N=337).

Puan	Puan Sınırı	En Düşük	En Yüksek	$\bar{x}$	Ss
Demokratik Tutum	0,00-50,00	17,00	43,00	32,72	4,69

Tablo 3’te çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumuna ilişkin ortalama toplam puanları verilmiştir. Buna göre, ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 50 olduğu dikkate alındığında, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin çok yüksek olmadığı, orta noktanın (25,00) biraz üstünde yer aldığı söylenebilir ($\bar{x}=32,72\pm 4,69$). Başka bir deyişle, sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları düşük değilse de çok yüksek değildir.

Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Mesleki Kıdem, Okulda Çalıştığı Süre, Eğitim Düzeyi, Görev Yaptığı Okul Türü Ve Görev Yapılan İlçe Değişkenlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığının İncelenmesi

Tablo 4 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Cinsiyet	Betimsel İst.			t-test		
		N	$\bar{x}$	ss	T	sd	P

Demokratik Tutum	Kadın	231	32,46	4,51	1,50	335	0,134
	Erkek	106	33,28	5,06			

* $p < .05$

Tablo 4'te görüldüğü üzere, kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur [$t_{(334)}=1,50$; $p > .05$]. Kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları birbirine benzerdir.

Tablo 5 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Yaş	Betimsel İst.			ANOVA		Scheffe
		N	$\bar{X}$	ss	F	P	
Demokratik Tutum	22-30 yaş	87	32,38	4,73	0,93	0,395	-
	31-40 yaş	173	33,06	4,53			
	41-50 yaş	77	32,34	5,02			

* $p < .05$

Tablo 5'te sınıf öğretmenlerinin, yaşa bağlı olarak demokratik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F_{(2; 334)}=0,93$; $p > .05$]. Ortalama puanlara bakıldığında, farklı yaşlardaki sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 6 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Medeni Durum Değişkenine Göre T-Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Medeni durum	N	Betimsel İst.		t-test		
			$\bar{X}$	ss	T	sd	P
Demokratik Tutum	Bekâr	101	32,57	4,86	0,37	335	0,715
	Evli	236	32,78	4,63			

* $p < .05$

Tablo 6'da görüldüğü üzere, bekâr ve evli sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında herhangi bir fark yoktur [$t_{(334)}=0,37$; $p > .05$]. Ortalama puanlara bakıldığında, bekâr ve evli sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 7 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Mesleki	Betimsel İst.	ANOVA	Scheffe
------	---------	---------------	-------	---------

	kıdem	N	$\bar{x}$	Ss	F	p	
Demokratik Tutum	1-10 yıl	191	32,81	4,54	0,24	0,788	-
	11-15 yıl	82	32,78	4,66			
	16-20 yıl	63	32,35	5,23			

*p<.05

Tablo 7’de sınıf öğretmenlerinin, mesleki kıdemlerine bağlı olarak demokratik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F_{(2; 334)}=0,24$; $p>.05$]. Ortalama puanlara bakıldığında, farklı mesleki kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 8 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Görev Yaptıkları Okuldaki Çalışma Süresi Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Okulda çalışma Süresi	Betimsel İst.			ANOVA		Scheffe
		N	$\bar{x}$	Ss	F	p	
Demokratik Tutum	1-5 yıl	250	32,82	4,68	0,44	0,644	-
	6-10 yıl	56	32,18	4,48			
	11 yıl ve üstü	30	32,83	5,25			

*p<.05

Tablo 8’de sınıf öğretmenlerinin, görev yaptıkları okuldaki çalışma süresine bağlı olarak demokratik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$F_{(2; 334)}=0,44$; $p>.05$]. Ortalama puanlara bakıldığında, okulda farklı çalışma süresine sahip sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 9 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Eğitim düzeyi	Betimsel İst.			Mann-Whitney U	
		N	Sıra Ort.	Sıralar Top.	Z	P
Demokratik Tutum	Lisans	331	168,53	55616,50	-0,05	0,961
	Yüksek Lisans	6	166,58	999,50		

*p<.05

Tablo 9’da görüldüğü üzere, sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılaşmamaktadır [$Z=-0,05$; $p>.05$]. Lisans ve yüksek lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarına ilişkin sıra ortalaması puanları birbirine benzerdir.

Tablo 10 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Görev Yaptıkları Okul Türü Değişkenine Göre T-Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Okul türü	Betimsel İst.			t-test		
		N	$\bar{X}$	Ss	t	sd	P
Demokratik Tutum	Devlet Okulu	281	32,51	4,79	1,84	335	0,066
	Özel Okul	56	33,77	4,09			

* $p < .05$

Tablo 10'a göre devlet okullarında ve Milli Eğitime bağlı özel okullarda çalışan ilköğretim sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında herhangi bir fark yoktur [$t_{(335)}=1,84$; $p > .05$]. Devlet ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeyleri benzerdir.

Tablo 11 Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Görev Yaptıkları İlçe Değişkenine Göre ANOVA Testi Analizi Sonuçları (N=337)

Puan	Çalışılan ilçe	Betimsel İst.			ANOVA		Scheffe
		N	$\bar{X}$	ss	F	P	
Demokratik Tutum	Bağcılar (1)	204	32,15	4,84	3,96	0,020*	1 ile 2, 3
	Bahçelievler (2)	89	33,75	4,24			
	Bakırköy (3)	44	33,23	4,57			

* $p < .05$

Tablo 11'e göre sınıf öğretmenlerinin, görev yaptıkları okulun bulunduğu ilçeye bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur [$F_{(2, 334)}=3,96$; $p < .05$]. Hangi ilçe öğretmenleri arasında demokratik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu araştırmak üzere yapılan post-hoc Scheffe testine göre; Bahçelievler ($\bar{X}=33,23$) ve Bakırköy'de ($\bar{X}=33,75$) çalışan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeyleri Bağcılar'da ($\bar{X}=32,15$) çalışan öğretmenlerden daha yüksektir.

Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum Düzeyi

Tablo 12 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları (N=107)

Puan	Puan Sınırı	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	Ss
Demokratik Tutum	0,00-50,00	23,00	43,00	31,42	4,08

Tablo 12’de çalışmaya katılan okul yöneticilerinin demokratik tutumuna ilişkin ortalama toplam puanları verilmiştir. Buna göre, ölçekten alınabilecek en yüksek puanın 50 olduğu dikkate alındığında, araştırmaya katılan okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeylerinin çok yüksek olmadığı, orta noktanın (25,00) biraz üstünde yer aldığı söylenebilir ($\bar{X} = 31,42 \pm 4,08$). Okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeylerinin olumlu olduğu söylenebilir.

Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Cinsiyet, Yaş, Medeni Durum, Mesleki Kıdem, Okulda Çalıştığı Süre, Eğitim Düzeyi, Görev Yaptığı Okul Türü Ve Görev Yapılan İlçe Değişkenlerine Göre Farklılaşmadığının İncelenmesi

Tablo 13 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Cinsiyet	Betimsel İst.			t-test		
		n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Demokratik Tutum	Tu- Kadın	36	31,78	4,20	0,64	105	0,521
	Erkek	71	31,24	4,03			

*p<.05

Tablo 13’te görüldüğü üzere, kadın ve erkek okul yöneticilerinin, demokratik tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur [$t_{(105)}=0,64$; $p>.05$]. Kadın ve erkek okul yöneticilerinin demokratik tutumları birbirine benzerdir.

Tablo 14 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Yaş Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Yaş	Betimsel İst.		Kruskal-Wallis H			M-W
		n	Sıra Ort.	X ²	sd	p	
Demokratik Tutum	22-30 yaş	15	56,30	0,15	2	0,929	-
	31-40 yaş	61	54,15				
	41-50 yaş	31	52,60				

*p<.05

Tablo 14’te okul yöneticilerinin, yaşa bağlı olarak demokratik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$X^2_{(2)}=0,15$; $p>.05$].

Tablo 15 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Medeni durum	Betimsel İst.			Mann-Whitney U	
		n	Sıra Ort.	Sıralar Top.	Z	p

Demokratik Tutum	Bekâr	23	51,83	1192,00	-0,38	0,703
	Evli	84	54,60	4586,00		

* $p < .05$

Tablo 15'te görüldüğü üzere, bekâr ve evli okul yöneticilerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$Z = -0,38$; $p > .05$]. Bekâr ve evli okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeyleri benzerdir.

Tablo 16 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Mesleki kıdem	Betimsel İst.		Kruskal-Wallis H			M-W
		N	Sıra Ort.	X^2	sd	p	
Demokratik Tutum	1-10 yıl	53	48,76	3,32	2	0,191	-
	11-15 yıl	36	57,50				
	16-20 yıl	18	62,42				

* $p < .05$

Tablo 16'da görüldüğü üzere, okul yöneticilerinin, mesleki kıdemlerine bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$X^2(2) = 3,32$; $p > .05$] (Tablo 26).

Tablo 17 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Okuldaki Çalışma Süresi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Okulda çalışma süresi	Betimsel İst.		Kruskal-Wallis H			M-W
		n	Sıra Ort.	X^2	sd	p	
Demokratik Tutum	1-5 yıl	76	54,68	0,13	2	0,939	-
	6-10 yıl	19	52,34				
	11 yıl ve üstü	12	52,33				

* $p < .05$

Tablo 17'de görüldüğü üzere, okul yöneticilerinin, şu anki okuldaki çalışma süresine bağlı olarak da demokratik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür [$X^2(2) = 0,13$; $p > .05$].

Tablo 18 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Eğitim düzeyi	Betimsel İst.	Mann-Whitney U
------	---------------	---------------	----------------

		N	Sıra Ort.	Sıralar Top.	Z	P
Demokratik Tutum	Tu- Lisans	90	53,78	4840,00	-0,17	0,864
	Yüksek Lisans	17	55,18	938,00		

* $p < .05$

Tablo 18’de görüldüğü üzere, okul yöneticilerinin, demokratik tutum düzeyleri eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılaşmamaktadır [$Z = -0,17$; $p > .05$]. Lisans ve yüksek lisans mezunu okul yöneticilerinin demokratik tutumlarına ilişkin sıra ortalaması puanları birbirine benzerdir.

Tablo 19 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Görev Yaptıkları Okul Türü Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	Okul türü	Betimsel İst.			Mann-Whitney U	
		N	Sıra Ort.	Sıralar Top.	Z	p
Demokratik Tutum	Tu- Devlet Okulu	80	53,25	4260,00	-0,43	0,666
	Özel Okul	27	56,22	1518,00		

* $p < .05$

Tablo 19’a göre devlet ve özel okullarda görev yapan okul yöneticilerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$Z = -0,43$; $p > .05$]. Devlet ve özel okullarda görev yapan okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeyleri benzerdir.

Tablo 20 Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutumlarının Okulun Bulunduğu İlçe Değişkenine Göre Kruskal-Wallis H Testi Analizi Sonuçları (N=107)

Puan	İlçe	Betimsel İst.		Kruskal-Wallis H			M-W
		N	Sıra Ort.	X ²	sd	p	
Demokratik Tutum	Bağcılar	40	52,24	0,45	2	0,799	-
	Bahçelievler	18	58,11				
	Bakırköy	49	53,93				

* $p < .05$

Tablo 20’de okul yöneticilerinin, görev yaptıkları okulun bulunduğu ilçeye bağlı olarak da demokratik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür [$X^2(2) = 0,45$; $p > .05$].

Sonuç ve Tartışma

Yapılan bu çalışma daha önce yapılmış benzer çalışmaları genel anlamda destekleyen ve diğerlerinden farklı sonuçları da ortaya koyan bir özellik taşımaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiş, benzer ve farklı araştırmalara yer verilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin çok yüksek olmadığı, orta noktanın biraz üstünde yer aldığı söylenebilir. Başka bir deyişle, sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları düşük değil ancak çok yüksek de değildir. Okutan'ın (2010), "Türk Eğitim Sisteminde Demokrasi Eğitimi" adlı yapmış olduğu çalışmada; okullarda ve sınıflarda demokrasi eğitiminin istenilen seviyede olmadığı sonucu, burada elde edilen sonucu desteklemektedir.

Kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutumları arasında çok önemli bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları birbirine benzerdir. Gözütok'un (1995), "Öğretmenlerin Demokratik tutumları" adlı çalışmasında; cinsiyete göre öğretmenlerin demokratik tutumlarının değişmediği sonucu burada elde edilen sonucu desteklemektedir. Bundan farklı olarak, Aydemir ve Aksoy'un (2010), "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Demokratik Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İlişkisi: Malatya Örneği" adlı çalışmasında, demokratik tutumların cinsiyete göre farklılık gösterdiği, kız öğrencilerin erkeklere göre daha pozitif bir sonuç ortaya çıkardığı görülmüştür. Genç ve Kalafat'ın (2007) yapmış oldukları "Öğretmen Adaylarının Demokratik tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında da; öğretmen adaylarının sahip oldukları demokratik tutumların cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiği; kız öğretmen adaylarının sahip oldukları demokratik tutum seviyelerinin erkek öğretmen adaylarının sahip oldukları demokratik tutum seviyesinden daha yüksek olduğu sonucu, burada yapılan çalışmanın sonucu ile farklılık göstermektedir.

Sınıf öğretmenlerinin, yaşa bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Ortalama puanlara bakıldığında, farklı yaşlardaki sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir. Özbek'in (2015), "Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri" adlı çalışmasında; demokratik tutumun yaş değişkenine göre farklılık göstermediği sonucu, burada elde edilen sonucu desteklemektedir.

Bekâr ve evli sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ortalama puanlara bakıldığında, bekâr ve evli sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin neredeyse aynı olduğu görülmektedir. Burada; medeni durumun, öğretmenlerin demokratik tutumlarında bir etken olmadığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin, mesleki kıdemlerine bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Ortalama puanlara bakıldığında, farklı mesleki kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir. Karadağ, Baloğlu ve Yalçınkayalar (2006) tarafından kaleme alınan "İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma" adlı çalışmada, elde edilen verilere göre

İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin sahip oldukları demokratik tutumların ve benimsedikleri demokratik değerlerin, meslekte sahip oldukları kıdeme göre herhangi bir değişiklik göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç da buradaki elde edilen sonucu desteklemektedir. Bunlardan farklı olarak; Özbek (2015), “Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasında; demokratik tutumların meslekteki kıdeme göre farklılık gösterdiği; 21 yıl ve üstü kıdem grubundaki öğretmenler, 11-20 yıl kıdeme sahip öğretmenlere göre, okul yöneticilerinin sahip oldukları demokratik tutumları ve davranışları açısından pozitif görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin, görev yaptıkları okuldaki çalışma süresine bağlı olarak demokratik tutumları arasında da anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ortalama puanlara bakıldığında, okulda farklı çalışma süresine sahip sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin birbirine benzer olduğu görülmektedir. Bu sonuca bakılarak öğretmenlerin ve yöneticilerin demokratik tutumlarının okulda görev yapılan süre ile değişmediği anlaşılmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılaşmamaktadır. Lisans ve yüksek lisans mezunu sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarına ilişkin ortalama puanları birbirine benzerdir. Demokratik tutumun eğitim düzeyi ile bir değişme göstermediği ortaya çıkmıştır. Devlet okullarında ve Milli Eğitime bağlı özel okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında önemli bir farklılık yoktur. Devlet okullarında ve Milli Eğitime bağlı özel okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeyleri benzerdir.

Sınıf öğretmenlerinin, görev yaptıkları okulun bulunduğu ilçeye bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Hangi ilçe öğretmenleri arasında demokratik tutum puanları arasında önemli bir farklılık olup olmadığını incelemek üzere yapılan post-hoc Scheffe testine göre; Bahçelievler ve Bakırköy’de çalışan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeyleri Bağcılar’da çalışan öğretmenlerden daha yüksektir.

Okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeylerinin çok yüksek olmadığı, orta noktanın biraz üstünde yer aldığı söylenebilir. Yetek (2003), “İlköğretim okullarında Yöneticilerin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyleri” adlı çalışmasında; ilköğretim okulu müdürlerinin, öğretmen görüşleri açısından demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin genel ortalamasının $x=3.18$ olarak bulunduğunu belirtmiş ve bu sonuca göre öğretmenlerin müdürlerini demokratik değerler açısından orta düzeyde yeterli gördüklerini belirtmiştir. Yetek’in (2003) elde ettiği sonuç burada elde edilen sonuçla benzerlik göstermektedir.

Kadın ve erkek okul yöneticilerinin, demokratik tutumları arasında önemli bir farklılık yoktur. İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenlerce algılanan demokratik tutumları, cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermemektedir. Yapılan bu araştırmaların ortak sonucu, cinsiyetin demokratik tutumların kazandırılmasında etkisi yoktur (Karadağ, Baloğlu, Yalçınkaya, 2006).

Okul yöneticilerinin, yaşa bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Bekâr ve evli okul yöneticilerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında

anlamli bir fark yoktur ve demokratik tutum düzeyleri benzerdir. Mesleki kıdemlerine bağlı olarak demokratik tutumları arasında anlamli fark olmadığı görülmüştür. Őu anki okuldaki çalışma süresine bağlı olarak da demokratik tutumları arasında anlamli fark olmadığı görülmüştür. Okul yöneticilerinin, demokratik tutum düzeyleri eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılaşmaktadır. Lisans ve yüksek lisans mezunu okul yöneticilerinin demokratik tutumlarına ilişkin sıra ortalaması puanları birbirine benzerdir. Devlet ve özel okullarda görev yapan okul yöneticilerinin, demokratik tutum düzeyleri arasında anlamli bir fark yoktur. Devlet ve özel okullarda görev yapan okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeyleri benzerdir. Görev yaptıkları okulun bulunduğu ilçeye bağlı olarak da demokratik tutumları arasında anlamli fark olmadığı görülmüştür.

Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. Araştırmanın sonucuna göre sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları düşük değilse de çok yüksek de değildir. Sınıf öğretmenleri, sınıflarında demokratik bir ortam oluşturabilmeleri için öncelikle demokrasi ve demokratik tutumla ilgili hizmet içi eğitime alınabilir. MEB tarafından öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlarını geliştirici çalıştaylar düzenlenebilir. Eğitim fakültelerinde demokrasi adı altında ayrı bir ders konularak ve bu ders teorik değil uygulamalı olarak öğretmen adaylarına verilebilir. Sınıf öğretmenlerinin demokrasiyi sınıflarında yaşatacak uygulanabilir müfredatlar geliştirilebilir.
2. İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin, çalıştıkları kurumların bulunduğu ilçeye bağlı olarak sosyo ekonomik yönden üst düzeyde olan ilçelerde (Bakırköy) görev yapan sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Burada çevrenin; sınıf öğretmenlerinin demokratik tutum düzeylerini etkilediğini söylenebilir. Çevrenin olumlu etki gösterdiği düşünülerek toplumun bilinçlendirilmesi ve sosyo ekonomik açıdan üst düzeylere çıkabilmesini sağlayacak sosyal, kültürel, ekonomik vb. uygulamalar yapılabilir.
3. Okul yöneticilerinin demokratik tutum düzeylerinin çok yüksek olmadığı ancak olumlu olduğu söylenebilir. Ancak bu seviyenin en üst düzeye ulaşabilmesini sağlamak için; okul yöneticilerinin okulda demokratik bir tavır sergilemeleri ve demokratik bir okul ortamı oluşturmaları için akademisyenlerin, müfettişlerin, eğitim uzmanlarının ve deneyimli okul yöneticilerinin birlikte hazırladıkları bir hizmet içi eğitime alınmaları sağlanabilir. Okul yöneticilerine demokratik bir yönetim tarzı açısından öğretmenlere, öğrencilere, velilere nasıl davranmaları gerektiği konusunda eğitim verilebilir. Hatta yöneticilik için üniversiteler kurulup, yöneticilerin buradan başarıyla mezun olan kişiler arasından liyakate göre seçilmeleri sağlanabilir. Bu üniversitelerde de yöneticiler eğitilirken, demokrasi için ayrı bir ders konulabilir. Yine yöneticilerin demokratik bir okul ortamı oluşturabilme aşamasında kafasında soru işareti bırakmayacak maddi ve sosyal haklarda iyileştirmeler yapılabilir. Böylece işlerini daha büyük ilgi ve alaka ile yapmalarına imkân sağlanacaktır. Yine okul yöneticilerini en çok engelleyen ve kafalarını meşgul ederek verimlerini düşüren, bu yüzden de demokratik tutumlarını olumsuz etkileyen okulun maddi sıkıntılardan kurtulmasını sağlayacak önlemler alınabilir.

5.2.2. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Demokratik tutum uygulamalarında sadece ilkokullarda görev yapan yöneticiler ve ilkokul öğretmenleri değil; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan tüm öğretmenlere ve yöneticiler dâhil edilebilir.
2. Bu çalışma sadece İstanbul ilinde yapılmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda örneklem daha geniş tutulabilir.
3. Sadece ilkokul yöneticilerine ve sınıf öğretmenlerine yönelik yapılan bu çalışma; daha sonra velilere ve öğrencilere yönelik de uygulanabilir.
4. İlkokul yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının incelenmesi konusu farklı değişkenler açısından incelenebilir.
5. Bu çalışma nicel çalışmadır; nicel ve nitel çalışma birlikte yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, N.D. ve Aydemir H. (2010). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Demokratik Tutumlarının Bazı Değişkenlerle İlişkisi: Malatya Örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:17 (1), 265-279.
- Başaran, İ. E. (1986). Demokrat Öğrenci Nasıl Yetiştirilir? *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19 (1-2), 1-112.
- Büyükkaragöz, S. (1995). Yüksek öğretim programları ve demokratik tutumlar. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Genç, S.Z. & Kalafat, T. (2007). Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2),1-13
- Gözütok, D. (1995). Öğretmenlerin Demokratik Tutumları. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 29-42.
- Kalaycı, Ş. (Ed.) (2006). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karadağ, E., Baloğlu, N., Yalçınkayalar, P. (2006). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4, 65-82.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Güven M.Ç., Özkamalı E., Dicle A.N. (2006). İnsan İlişkileri ve İletişim Dersi'nin Öğretmen Adaylarının Çatışma Çözme ve Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi, *Eurasian Journal Of Educational Research*, No: 23: 127-136.
- Karakütük, K. (2001). Demokratik Laik Eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık, 2001.
- Karasar, N. (2002). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Koç, Y. (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Demokratik Tutumlarının Belirlenmesi ve Çeşitli Değişkenler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Okutan, M. (2010) "Türk Eğitim Sisteminde Demokrasi Eğitimi" Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 7-1, 1-61.
- Özbek, B. (2015). Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Özdayı, N. (1998), "Eğitim Yöneticilerinin Demokrasi ve Hoşgörü Tutumları İle Liderlik Özellikleri Arasındaki İlişki. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. Sayı 10, 221-235.
- Tahiroğlu, M. (2014). Hoşgörü ve Demokratik Bir Sınıf Toplumu Uygulaması. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl:5, 5(17), 1-55.
- Tekin, M., Yıldız, M., Lök, S. ve Taşgın, Ö. (2009). Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Çeşitli Değişkenlere Göre Demokratik Tutum Düzeylerinin İncelenmesi. Niğde Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3 (3), 204-224
- Türkbay, R. A. (2005). Üniversite Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Değerleri Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli, 1-144.
- Ünal, S. ve Ada, S. (2003). Sınıf Yönetimi. İstanbul: Müdsitef Matbaa Birimi.
- Vatansever Bayraktar, H. ve Işık A. (2017). İlkokul Öğrencilerinin Demokratik Değerlere İlişkin Tutumları. YEAUK, 2017, Uluslararası Katılımlı Yükseköğretimde Eğitim Araştırma ve Uygulama Kongresi, Kongre Bildiri Özet Kitabı, 61.
- Yeşil, R. (2002). Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yetek, Y. (2003). İlköğretim okullarında Yöneticilerin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeyleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.